

AZ ERDŐTERVEZÉS ÚJ RENDSZERE

GÁSPAR-HANTOS GÉZA

Az üzemtervezési kötelezettséget elrendelő, 1879. évi XXXI. törvénycikk végrehajtásának megkezdése óta az üzemtervezés rendszerét ötször változtatták meg (1906, 1920, 1948, 1955, 1970). (A továbbiakban az üzemterv helyett az erdőállomány-gazdálkodási terv, röviden erdőterv elnevezését használjuk az ágazaton kívüli félreértések megelőzése és az elnevezés tartalmi javítása érdekében.)

Az erdőtervezés feladatkörének bővítését az elmúlt 100 évben az erdőgazdálkodással szemben támasztott társadalmi-gazdasági igények jelentős módosulása és a technikai fejlesztés tette szükségessé. Erdőgazdálkodásunk fejlődése és a vele szemben támasztott követelmények, az elektronikus adatfeldolgozás bevezetése és az erdőadattár létrehozása indokolta elsősorban erdőtervezési rendszerünk legutóbbi fejlesztését.

A MÉM erdészeti és faipari főosztálya 1977-ben rendelte el az ÁEMI-nek, hogy az erdőtervezési rendszer fejlesztéséről tanulmányt, majd javaslatot készítsen. 1979-ben a MÉM Erdőrendezési Szolgálat állította össze ezt a javaslatot. Ezt a MÉM Erdészeti és Faipari Hivatala elfogadta és ennek figyelembevételével fejlesztettük tovább javaslatunkat. A javaslatokat igen széles körben véleményeztettük és az elfogadott és egyeztetett javaslat alapján készítettük el az új útmutatótervezetet az erdőtervek készítéséhez. A MÉM Erdészeti és Faipari Hivatalának kibővített vezetői értekezlete (1983. november 14.) az útmutatótervezetet megvitatta, azt elfogadta, bevezetését 1984. január 1-vel elrendelte.

Az Erdő 1981. 4. számában „Az erdőrendezés fejlesztésének irányelvei” című cikkemben átfogóan ismertettem a fejlesztés főbb irányait. Most az ott ismertetett elvek érvényesülését kívánom bemutatni.

„— az erdőtervek igazodjanak a népgazdaság tervezési rendszeréhez”

Annak érdekében, hogy az erdőtervek összhangban legyenek a népgazdasági ötéves tervezés rendszerével, az erdőterv részletes tervelőírásait és tervváltozatait a megújítási időpontjától függően, 12—16 évre kell megadni úgy, hogy a felvételi ciklust követően két ötéves tervhez is érvényes tervelőírásokat tartalmazzanak és az egyes erdőtervek előírásait fel lehessen használni mindkét ötéves terv készítése időpontjában.

Nevezetesen az 1984. január 1-vel érvénybe lépő erdőterv előírásait még fel lehet használni a VII. ötéves terv készítése során és a tíz évvel később készülő erdőterv új előírásait a IX. ötéves terv készítése során. Ebből következik, hogy a nevezett erdőtervnek részletesen tárgyalnia kell a töredék VI. és a teljes VII. és VIII. ötéves tervidőszakot, azaz 1984—95. éveket, míg az 1985. január 1-vel és az azt megújító, 1995-tel érvénybe lépő erdőterv adatait

már csak a VIII., ill. IX. ötéves tervezéshez lehet felhasználni. Ezért kell a nevezett erdőtervnek részletesen tárgyalnia a megújítás időpontjától függően a töredék ötéves terveket, valamint az egész VIII. és IX. ötéves tervidőszakot, azaz 1985—2000. éveket. Ezzel biztosított, hogy az ötéves tervek tervezési időpontjában (általában két évvel az adott ötéves terv kezdete előtt) az egész országra kiterjedően érvényes előírások alapján történjen a tervezés.

A tervezési rendszer jelenleg feltételezi, hogy 1985-től a gazdálkodók rendelkeznek tervekkel a VII. ötéves tervre, így azt az erdőtervekben nem kell újratervezni és csak a VIII. és IX. ötéves tervre kell készíteni új tervelőírásokat, hozam- és célállomány-szabályozást. A későbbiekben, a 10 éves visszatérésből és az erdőtervek eltérő érvényességi idejéből adódóan, az átfedési időszakban a korábbi erdőtervek előírásait kell felülvizsgálva és szükség esetén korrigálva felhasználni.

„— az erdőtervek információtartalmukban és tervezési módszereikben jobban vegyék figyelembe a természetési és termelési folyamatok műszaki és ökonómiai igényeit”

Az új tervezési rendszer keretében az ötéves terveket megelőző tervezési időszakban *érvényes erdőtervek alapján* az ágazati (MÉM), a területi (erdőgazdaság, megye) irányítás és a gazdálkodó (erdészet, tsz, ÁG stb.) részére a tervezéshez a szükséges állapot- és tervadatokról, a kötelező előírásokról, a lehetőségekről információkat tudunk szolgáltatni és közre tudunk működni — a gazdálkodó megbízása alapján — a vállalati tervek kidolgozásában.

Az ötéves tervek befejeztével az elmúlt időszak értékeléséhez információkkal látjuk el az ágazati, területi irányítást és a gazdálkodót.

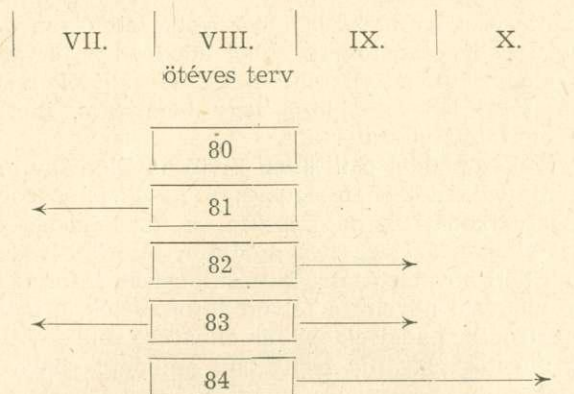
Az új erdőtervezési rendszerben a sürgősség értelmezésének megváltoztatása egyrészt az *ötéves tervekhez kapcsolja a feladatokat*, másrészt *elkülöníti a kötelező feladatokat a lehetségesektől*.

Minden feladatot egy meghatározott időszakban, ez esetben egy meghatározott ötéves tervidőszakban kell, ajánlatos vagy lehetséges elvégezni. Az új sürgősség meghatározója annak az ötéves tervnek a száma, melyben a feladatot el kell végezni. Az ötéves terv számát kiegészítő jelzéssel látjuk el, ha a feladat előrehozható az előző ötéves tervidőszakra vagy elhagyható a következő tervidőszakra, vagy előre is hozható, de el is hagyható egy-egy tervidőszakra. Ez esetben a sürgősségi mutatók egyértelmű tájékoztatást adnak arról, hogy a feladat kötelezően előírt-e vagy csak lehetőség, melyet elhagyva, előrehozva, alkalmazkodási lehetőséget nyújtanak a gazdálkodónak a rövid távú változások követéséhez.

Nevezetesen az 1984. január 1-vel életbe lépő erdőterv a VII. és VIII. ötéves tervidőszakra tartalmazza a részletes előírásokat, melyek sürgősségének első számjegye 7 vagy 8, jelölve az ötéves tervet. A második, kiegészítő számjegy jelöli, hogy a leírt feladatot a jelölt ötéves tervidőszakban feltétlenül végre kell hajtani vagy időben eltolható az ábrán feltüntetett nyílak értelmében.

Az erdőtervezési rendszer a következő új információkkal egészül ki:

— a fatermelési folyamat végtermékeinek különböző méretbeli és minőségi követelményeknek kell megfelelniük és ezeknek a követelményeknek az elérése különböző termelési eljárásokat igényel. Ezt szolgálja a *termelési cél* fogalmának bevezetése,

Két öt éves népgazdasági tervet átkaroló erdőtervek

- a vágásérettségi korok meghatározását, a nevelővágások mértékét és gyakoriságát az „Erdőnevelési modelltáblák” alapján kell elvégezni. Az új erdőtervezési útmutató előírja az erdőnevelési munkák szakszerű végrehajtása érdekében a minőségi termelési célú bükkös, tölgyes, luc- és erdeifenyves (esetenként más értékes) állományokban a törzskiválasztó gyéritési korban levő állományokban a „V”-fák kijelölését. (A „V”-fa kijelölését az erdőtervező írja elő, a gazdálkodó végzi el, amit az erdőfelügyelőség ellenőriz.)
- a faállományok osztályba sorolásakor zavaró és nem egyértelmű a jelenleg alkalmazott, összes fatermés átlagnövedékével meghatározott fatermő képesség megjelölése. A jövőben az összes fatermés átlagnövedékéből az „Erdőnevelési modelltáblák”-kal összhangban levő egységes (I—VI.) fatermési osztály szerinti megjelölést tartalmazza az erdőterv. Ennek alapja a kor függvényében elért felső magasság,
- az állományszerkezet jobb bemutatása, a különböző állománytípusok egyértelmű és szakszerű elkülöníthetősége érdekében az új erdőtervek tartalmazzák a *faállománytípusok* megjelölését. A faállománytípushoz hozzárendelt információk lehetőségét adnak az erdőfelújítások fajaj-összetételének, elegyarányának, csemeteszükségletének (mennyiség—minőség), egyes fejlődési szakaszban az állomány szerkezetének (elegyarány, törzszám, fakészlet, vágáskor, érték stb.) prognosztizálására. A faállománytípus a klímával, a tengerszint feletti magassággal, a termőhelyvizsgálat adataival együttesen alkalmas az aktuális erdőtípus meghatározására is,
- az új erdőtervezés rendszerében a *helyi irányelvi jegyzőkönyvezés* kiemelt jelentőséggel rendelkezik. Az erdőadattárból előállított, elsősorban a tervezési döntésekhez felhasználható információkat — az országos regionális hozadékszabályozásból, a fajajpolitikai célokból adódó, az aktualizált állapotot és az elmúlt időszak átfogó értékelését — tartalmazza és lehetőséget nyújt előzetes döntések meghozatalára, tájékoztatja a tervezőt a feladatok nagyságáról, minőségéről,
- a *zárójegyzőkönyv*, mely a területi adatokat, a legfontosabb állapotjelzőket és az összesített tervadatokat és azok indokolását is tartalmazza, egyúttal záradékával az erdőterv jóváhagyó okirata.
- az erdőterv érvényességi idején belül, a belépő új erdőterület (erdőtelepítés) és az erdőfelújítások folyamatos felvétele, a gyorsan növő állományok, elsősorban a nemesnyárasok adatainak és tervelőírásainak folya-

matos karbantartása, az időközben bekövetkezett olyan változások felvétele, melyek az állapotadatok és ebből adódóan a tervadatok módosítását vonják maguk után, szükségessé teszik az *időközi visszatérést*. Az időközi visszatérés lehet kötelező vagy lehetséges, illetve betervezhető vagy előre nem látott visszatérés,

- az új erdőtervek az eddig említetten kívül az állományra, a kitermelhető fa minőségére, választéklehetőségekre, a közelítési távolságra — viszonyokra, a gazdálkodási korlátozásokra, a gazdálkodás értékelésére, az erdőérték-számításra, az elegyítés módjára, természetvédelmi, üdülőterületi, vadászterületi hovatartozásra is tartalmaznak információkat,
- az útmutató előírásai növelik a felvett információk, a számítások *pontoságát*. Az elektronikus adatfeldolgozás ellenőrző rendszere és az ellenőrzési eljárások utasítása kívánja biztosítani az adatok helyességét, az erdőtervek jóságát.

Az új erdőtervek *mégjelenésében* az alábbi változásokat írja elő az útmutató:

- Az *ágazati és területi irányítást tájékoztatjuk* az évente elvégzett erdőtervezésről, a legfontosabb állapot- és tervadatokról, a szintnek megfelelő mélységben és mértékben.
- A *területnagyságtól függő differenciálás* keretében a 30 hektár alatti erdőtervek csak előzetes jegyzőkönyvet, területkimutatást, erdőrészletlapokat, záró jegyzőkönyvet és üzemi térképet tartalmaznak; a 30—400 ha közötti erdőtervekhez már csatolni kell a legfontosabb statisztikai táblázatokat, rövidített szöveges értékelést, üzemi és tervtérképeket; a 400 ha feletti tervek további statisztikai táblákat, részletes szöveges értékelést, indokolást, teljes tematikus térképsorozatot és a termőhely-alrendszert adatait is tartalmazzák.
- Az alaptérkép továbbra is 1 : 10 000 méretarányú, az erdőtervhez csatolt üzemi térképek 1 : 20 000 méretarányúak. Terület-nyilvántartást, állománytípusokat, fakitermelési és erdősitési tervet és nyilvántartást, termőhelyi viszonyokat bemutató térképek képezik a *tematikus térképsorozatot*.
- Az új erdőtervi nyomtatványok kerülnek a rövidítéseket, könnyebben *olvasható, érthető* lesz az erdőrészletlap.
- A területtel, állapottal, tervvel stb. kapcsolatos lapokat, statisztikai táblázatokat, *szöveges értékelést témánként kell csoportosítani*, ezzel az erdőterv kezelhetőségét javítani. Ugyancsak ezt a célt szolgálják a szöveges értékelés közötti összefoglaló táblázatok, grafikonok.
- Újak az erdőtervekben a *fakitermelési, erdőfelújítási listák*, melyek a feladatok áttekinthetőségét, teljesítések nyilvántartását könnyítik és tartalmazzák azokat a részletinformációkat, melyek az erdőrészletlapon nem jelennek meg, mivel azok bemutatása csak a tervezett műveleteknél szükséges.

Az új rendszerű erdőtervezés országos bevezetését megelőzően — kísérleti jelleggel — 1983-ban a soproni Tanulmányi Állami Erdőgazdaság egész területén az új rendszer szerint végeztük el a terepi felvételeket. A feldolgozást és az átfogó tervezést 1984 első felében végezzük el. Az első új rendszerű erdőterv előreláthatólag 1984 szeptemberében jelenik meg, amelyet Az Erdőben szeretnénk széles körben bemutatni. Az 1985. január 1-től érvényes erdőtervek már mindenütt az új rendszer szerint jelennek meg.